

მაია ფირჩხამე

ინტერვიუს ტექნოლოგია და ცოდნის აგების პროცედურები

როგორც ვიცით, სწავლა მიზანმიმართული პედაგოგიური პროცესია, რომელიც დაფუძნებულია ცოდნის ორგანიზებასა და სტიმულზე, შემოქმედებით უნარებზე, მსოფლმხედველობასა და ზნეობრივ-ესთეტიკურ შეხედულებებზე. ამის მისაღწევად კი მასწავლებელმა უნდა შეძლოს:

I - მიაღწიოს საგანმანათლებლო მიზანს (ცოდნის, უნარების დაუფლებას);

II - მიაღწიოს განმავითარებელ შედეგს (აზროვნების, მახსოვრობის, შემოქმედებითი უნარების განვითარებას);

III - მიაღწიოს აღმზრდელობით მიზანს (მსოფლმხედველობის, ზნეობის, ესთეტიკურ-კულტურული უნარების ჩამოყალიბებას).

მაგრამ სასურველი შედეგის მისაღებად რა გულდასმითაც არ უნდა დაგეგმოს მასწავლებელმა მეცადინეობა, გასათვალისწინებელია, რომ მოსწავლის მრავალმხრივი განვითარება და სულიერი სიმალლე არ მიიღწევა ძალდატანებით. სრულფასოვანი სულიერი სიმდიდრე გულისხმობს ადამიანის მისწრაფებას ცოდნის სრულყოფისკენ, მეცნიერების, ხელოვნების დაუფლებისკენ, ამიტომ მიზანი მაშინ იქნება მიღწეული, თუ მასწავლებელი შეძლებს მოსწავლეთა მხრიდან ადეკვატური რეაქციის მიღებას. მნიშვნელოვანია, რომ ეს მოხდება არა მარტო მაშინ, როცა სასწავლო პროცესი ხელს შეუწყობს ჯანსაღი მოტივებისა და ინტერესების წინ წამოწევას, არამედ მაშინ, როცა გადაწყდება საკითხი, რა გზით გაზომოს მასწავლებელმა მოსწავლის „მისწრაფებათა ხარისხი“, როგორ მიხვდეს, რომ სასწავლო პროცესი სწორი გზით მიდის.

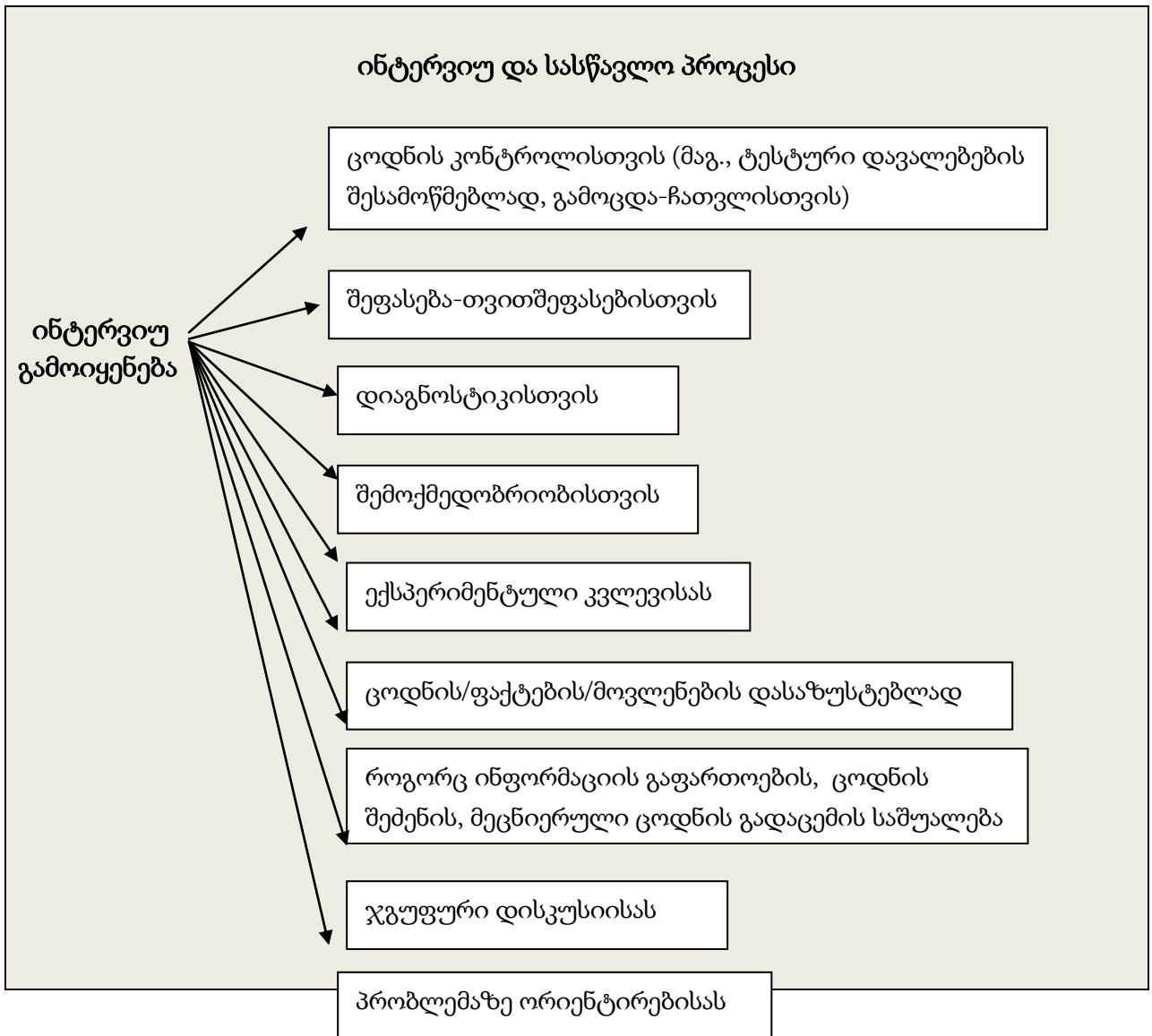
სწავლის პროცესში მოსწავლეთა ცოდნა განისაზღვრება შეფასების სისტემით, რომელიც ძირითადად განმსაზღვრელ და განმავითარებელ შეფასებებზეა დამყარებული და მოსწავლის ფაქტობრივ ცოდნას ეფუძნება. მაგრამ სწავლის ძირითადი მიზანი ხომ შეფასება არ არის, ჩვენ ხომ მხოლოდ იმისთვის არ ვასწავლით მოსწავლეს საგანს, რომ პატარა ცოცხალმა ბიბლიოთეკებმა იარონ ქვეყნად, არამედ იმისთვის, რომ, მაგალითად, შეეძლოთ მათემატიკურად აზროვნება, ან თავად განიხილონ პრობლემა ისე, როგორც ამას გააკეთებდა ისტორიკოსი და სხვ., ვასწავლით იმისთვის, რომ, საერთოდ, თავად მიიღონ მონაწილეობა ცოდნის მოპოვებაში. ეს ჩვევები მნიშვნელოვანია არამარტო მოსწავლისთვის - ისინი ეხმარებიან მასწავლებელსაც მოსწავლეთა კოგნიტური ზრდის დანახვაში.

რომელია შეფასების ის უნივერსალური სისტემა, რომელიც ნათლად წარმოაჩენს კოგნიტური ზრდის ზედა საფეხურების წვდომას? ეს ძალიან მნიშვნელოვანი დეტალია, რადგან ამ საფეხურის წვდომა ნიშნავს იმას, რომ სასწავლო პროცესის სამივე კომპონენტი (საგანმანათლებლო მიზანი, განმავითარებელი შედეგი და აღმზრდელობითი მიზანი) წარმატებით განხორციელდა და მასწავლებელმა შედეგი მიიღო. შეფასების ასეთ სისტემას თვითშეფასება ეწოდება. მოსწავლის თვითშეფასება ცოდნის შეძენისა და შემეცნებისკენ მისწრაფების ანუ პრაქტიკული მოღვაწეობის

გზით მიიღება და იგი, როგორც პიროვნების თვითშემეცნების უმნიშვნელოვანესი კომპონენტი, აუცილებელ მომენტს წარმოადგენს იმ ჰარმონიული ურთიერთობისთვის, რომელსაც ამყარებს ადამიანი როგორც თავის თავთან, ისე სხვა ადამიანებთან. შესაბამისად, თვითშეფასება აადვილებს, უფრო წარმატებულს ხდის იმ ურთულეს პროცესს, რომელსაც „მოსწავლე - სკოლა - მასწავლებელი - სასწავლო პროცესი“ ჰქვია.

რა სავარჯიშოებითა და ხერხებით შეიძლება მიაღწიოს მასწავლებელმა მოსწავლეთა მხრიდან თვითშეფასების ჯერ სტიმულაციას და მერე - შედეგს?

სწავლა/სწავლების ეფექტიანობისთვის დღეს მრავალ საშუალებასა და ტექნოლოგიას იყენებენ, მაგრამ არც ერთი მათგანი არ არის დაფუძნებული ამ კუთხით ინტერვიუს მიზანმიმართულ გამოყენებაზე. ინტერვიუ კი, ცნების შინაარსიდან გამომდინარე, კომუნიკაციური მეთოდის ერთ-ერთი საშუალებაა და გულისხმობს მოსაუბრეთა მჭიდრო ურთიერთობას, განურჩევლად მიზნისა. აქედან გამომდინარეობს, რომ იგი წარმატებით შეგვიძლია გამოვიყენოთ სწავლა/სწავლების დროს როგორც საგანმანათლებლო ტექნოლოგია, როგორც ცოდნის მიღების, შემეცნების ძირითადი ფორმა.

მართალია, ინტერვიუ როგორც სიტუაცია წარმოადგენს ხელოვნურად შექმნილ კვლევითი ხასიათის მდგომარეობას, მაგრამ მისი ჩატარებისა და წარმოებისთვის დიდი მნიშვნელობა აქვს ვითარებას, ადგილს, დროსა და მიზანს.

ინტერვიუ უნდა იყოს:

- კონკრეტული;
- მარტივი, მოკლე ფორმატის;
- არ უნდა შეიცავდეს ქვეტექსტებს.

ინტერვიუს მთავარი მოქმედი პირები არიან რესპონდენტი (ვისაც ესაუბრებიან ანუ ადამიანი, რომელიც მონაწილეობს დიალოგში როგორც ინფორმაციის წყარო) **და ინტერვიუერი** (პირი, რომელიც უშუალოდ აწარმოებს კვლევით საუბარს, დიალოგს).

მიზნიდან გამომდინარე, ინტერვიუ შეიძლება იყოს სხვადასხვა ფორმის: თავისუფალი, არასტანდარტული, ღრმა შინაარსის, ჯგუფური, მასობრივი, ინდივიდუალური, ნარატიული ხასიათის, ექსპერიმენტულ-კვლევითი, აუდიო, ვიდეო და სხვ.

რესპონდენტისგან ინტერვიუს დროს მოსალოდნელია სუბიექტური ინფორმაციის გაცემა, ფაქტების შეგნებული მიჩქმალვა, მისთვის მისაღები აზრი წინ წამოწევა და ა.შ., მაგრამ ინტერვიუერმა უნდა შეძლოს ობიექტური პოზიციის დაცვა/გამოხატვა, უნდა გამოავლინოს მოსმენისა და აზროვნების უნარი.

მაშასადამე, თუ მოსწავლეს ჩავრთავთ ინტერვიუს პროცესში, იგი ძალაუბრურად გამოავლენს არა მარტო ფაქტობრივ ცოდნას გარკვეული საკითხის/საგნის/დისციპლინის მიმართ, არამედ აღნიშნული თემის, საგნის, დისციპლინისადმი განსაზღვრული დამოკიდებულებაც ჩამოუყალიბდება.

როგორ მოვახერხოთ ეს ყოველივე ძალდაუტანებლად? როგორ ჩავრთოთ მოსწავლე დიალოგში? როგორ მოვახერხოთ, რომ ინტერვიუ მის ხელში იქცეს კვლევის, გამოძიების, მოვლენის შესწავლის საშუალებად? როგორ ვაქციოთ იგი პროცესის მონაწილე-ინტერვიუერად ისე, რომ შეძლოს არა მარტო ცოდნის კონსტრუირება, არამედ კონსტატაციაც?

ინტერვიუს ფორმებიდან მკვეთრად გამოირჩევა ნარატიული ინტერვიუ, რომელიც თავის თავში მოიცავს ექსპერიმენტულ-კვლევითი ხასიათის ანუ პირველადი ინფორმაციის შეგროვების ინტერვიუსაც და მის განზოგადებულ ვარიანტსაც. ეს ძალიან მნიშვნელოვანია, რადგან კვლევითი ხასიათის ინტერვიუ ცოდნის კონსტრუირების კარგი საშუალებაა და მომდევნო ეტაპის დაგეგმვაში ეხმარება ინტერვიუერს.

ნარატიული ხასიათის ინტერვიუს საუკეთესო მაგალითია **ისტორიული ხასიათის ნაშრომები**, რადგან თავად სიტყვა „ისტორიაც“ - ანუ „თხრობა-მოყოლა“ - ისტორიოგრაფიაში გამოიყენება როგორც მეთოდი, რაიმე მოვლენის შესწავლის საშუალება. „ისტორია“ უკვე გულისხმობს განსაზღვრული ხასიათის დიალოგს

ავტორს, მსმენელსა და მკითხველს შორის. ამიტომ ისტორიის სწავლების მაგალითზე მასწავლებელს ადვილად შეუძლია, მოსწავლეებს საჭირო ხერხების დაუფლებაში დაეხმაროს.

განვიხილოთ მაგალითი, როგორ შეიძლება ისტორიის სწავლებისას მოსწავლე მალდაუტანებლად ვაქციოთ ინტერვიუერად, დიალოგის მონაწილედ ისე, რომ გამოამყდონ ცოდნაც კონკრეტული თემის, საკითხის, მოვლენის, დისციპლინის შესახებ და თვითშეფასებაც მოახდინოს.

პრაქტიკული:

რამდენადაც ისტორიოგრაფია, როგორც ასეთი, ანტიკური ისტორიკოსებისგან იღებს სათავეს, მოსწავლეს მის შესწავლას ანტიკური პერიოდის ისტორიკოსების გაცნობით იწყებს. თავდაპირველად მოსწავლეს ვთავაზობთ ნაწყვეტს ჰეროდოტეს „ისტორიიდან“, სადაც ვკითხულობთ:

„ჰეროდოტე ჰალიკარნასელის ქვემოთ მოყვანილი ძიებანი აქ მოთხრობილია იმ მიზნით, რათა დროთა განმავლობაში არ აღმოიფხვრას ჩვენი მეხსიერებიდან ადამიანთა მოღვაწეობა-საქმიანობა, აგრეთვე ქებაშეუსხმელად არ მიეცეს დავიწყებას უდიდესი და განცვიფრების ღირსი გმირობანი... უმთავრესად კი იმიტომ, რომ არ იქნეს დავიწყებული ის მიზეზები, რომელთა გამოც ატყდა ომი (ბერძენ-სპარსელთა შორის)...“

„ეს მოხდა ღმერთების ნება-სურვილით იმისათვის, რომ ტროელების მთლიანად ამოწყვეტას ნათელი გაეხადა ხალხისათვის ჭეშმარიტება, რომ მძიმე დანაშაულს თან სდევს სასჯელი ღმერთებისაგან და თუ დამნაშავე თავად არ დაისაჯა, მისი შთამომავლები მოიხდიან სასჯელს...“

„...სინამდვილეა ეს თუ არა, მე არ ვიცი, მე ვწერ იმას, რასაც მოგვითხრობენ...“

ამის შემდეგ მოსწავლეს ვთხოვთ, ტექსტზე დაყრდნობით უპასუხოს კითხვებს:

- გაიხსენეთ, როდის მოხდა ბერძენ-სპარსელთა ომი.
- რა კონკრეტული მიზანი ამოძრავებდა ჰეროდოტეს? მისაღებია თუ არა ეს მიზანი თქვენთვის?
- რატომ გახდა ეს საკითხი მნიშვნელოვანი ჰეროდოტესთვის?
- როგორია ჰეროდოტეს წერის მეთოდები?
- თქვენი აზრით, ჰგავს თუ არა ეს მეთოდი, მაგალითად, ინტერვიუს?
- პასუხს ხომ ვერ დაასაბუთებდით?

მოსწავლის მიერ კითხვებზე ადეკვატური პასუხების გაცემით გამოიკვეთება რამდენიმე საინტერესო მომენტი:

- რა დონეზე იცის მოსწავლემ ფაქტობრივი მასალა;
- გავარკვევთ, რა დასკვნა გამოიტანა მოსწავლემ ისტორიული პროცესის მიმართ ჰეროდოტესა და მისი ეპოქის დამოკიდებულების შესახებ;
- გამოვავლენთ, რა დასკვნა გამოიტანა მოსწავლემ იმდროინდელი საზოგადოების ღირებულებათა შესახებ;

- ასევე, გამოიკვეთება, დაინახა თუ არა მოსწავლემ ჰეროდოტეს როგორც ისტორიკოსის წერის მეთოდების თავისებურებები და შეადარა აღნიშნული მეთოდები თანამედროვეობიდან მისთვის ნაცნობ სტილს.

მომდევნო ეტაპზე მოსწავლეს ვთავაზობთ ნაწყვეტს თუკიდიდეს „პელოპონესის ომიდან“:

„მე განვიცადე მთელი ომი... ხნოვანების წყალობით ვერკვეოდი მასში და ყურადღებით თვალს ვადევნებდი.... დაე, იცოდნენ, რომ შემთხვევები ჩემ მიერ აღდგენილია უმეტესად უტყუარ ჩვენებათა მოხმობით, იმდენად სრულად, რამდენადაც ამის ნებას მათი სიძველე გვაძლევდა... ჩემს მოთხოვრებას საკმაოდ სასარგებლოდ მიიჩნევს ყველა ის, ვინც მოისურვებს ნათელი წარმოდგენა იქონიოს წარსულზე... აი, როგორი იყო ძველი დრო ჩემი გამოკვლევებით, თუმცა ძნელია დაყრდნობა მის შესახებ ჩვენებებზე განურჩევლად, როგორებიც არ უნდა იყვნენ ისინი. საქმე ისაა, რომ ადამიანები ერთმანეთისგან გადმოიღებენ ხოლმე თქმულებებს წარსულზე, თუნდაც ეს მათ სამშობლოს ეხებოდეს, ერთნაირად, ყოველგვარი კრიტიკის გარეშე...“

ტექსტის გაცნობის შემდეგ მოსწავლე უპასუხებს კითხვებს:

- როდის მოხდა პელოპონესის ომი?
- რა იყო თუკიდიდეს ნაშრომის მიზანი?
- როგორ უნდა დაიწეროს ისტორია თუკიდიდეს მიხედვით, როგორია მისი წერის მეთოდი?
- შეიძლება თუ არა, თუკიდიდე ჩაითვალოს ისტორიული კრიტიკის ფუძემდებლად? დაასაბუთეთ თქვენი პასუხი.
- არ გინდათ, წაიკითხოთ თუკიდიდეს „პელოპონესის ომი“?

მესამე ეტაპზე ანტიკური პერიოდის სხვა ისტორიკოსების გვერდით მოსწავლეს ვაცნობთ პლუტარქეს:

„მე ბიოგრაფიებს ვწერ და არა ისტორიას, დიად ამბებში ყოველთვის ცხადად როდი ჩანს სიკეთე თუ მანკიერება; ერთი პატარა საქმე, ერთი სიტყვა ან რაიმე მოსწრებული თქმა ხშირად უფრო ნათლად გვიმჟღავნებს ადამიანის ხასიათს, ვიდრე სისხლისმღვრელი ბრძოლანი, დიდი სამხედრო მოქმედებანი და ქალაქთა გარემოცვანი... ნება მომეცით, ჩემ მიერ აღსაწერ პიროვნებათა სულიერ სამყაროს ღრმად ჩავწვდე და თითოეული მათგანის ცხოვრება ამის მიხედვით ავსახო. დაე, სხვებმა აღწერონ მათი დიადი საქმენი და ომები... ისტორიაში როგორც სარკეში ჩახედვისას მე ვცდილობ უკეთესობისკენ წარვმართო საკუთარი სიცოცხლე და მოვასწრო ის იმათი მაგალითით, ვის სათნოებაზეც მოვუთხოვ... ისტორიის მეოხებით ჩვენ ზუსტად ვიღებთ თითოეულ დიდ ადამიანს ჩვენს სახლში, ვიგებთ, „ვინ ვინ არის“ და ამოვარჩევთ მის გმირობათაგან უმნიშვნელოვანესსა და უმშვენიერესს...“

ამის შემდეგ მოსწავლე უპასუხებს კითხვებს:

- ანტიკური პერიოდის ისტორიკოსების მიხედვით, რა არის ისტორიის დანიშნულება და მიზანი?
- რა გამოცდილება უნდა შეგვძინოს ისტორიამ, რისთვის გვჭირდება იგი?
- რა თვისებები უნდა ახასიათებდეს ისტორიკოსს, როგორი უნდა იყოს მისი მეთოდები?
- ვისი ბიოგრაფიის ავტორია პლუტარქე?
- რატომაა მნიშვნელოვანი ბიოგრაფიების წერა? როგორია მათი წვლილი ისტორიის შესწავლაში?

რა დასკვნა გამოიტანა მასწავლებელმა მოსწავლის მიერ დავალების შესრულების საფუძველზე:

- მუშაობისას მოსწავლემ არა მარტო საგნის (დისციპლინის) ცოდნა გამოამჟღავნა, არამედ გამოხატა კიდევ ურთიერთობა აღნიშნულ საგანთან, მოვლენასთან (დისციპლინასთან);
- ამან კი, თავის მხრივ, ხელი შეუწყო მოსწავლის მოტივაციის ამაღლებას, გაზარდა მისი შემეცნებითი ინტერესი.

მომდევნო, მეოთხე ეტაპზე, მას შემდეგ, რაც მოსწავლეებმა გაარკვიეს ანტიკური პერიოდის ისტორიების წერის სტილი, ანტიკური და, საზოგადოდ, ისტორიის დანიშნულება და მიზანი, იმდროინდელი საზოგადოების დამოკიდებულება გარე სამყაროსადმი, მათ ვთავაზობთ ისეთი ტიპის **შემაჯამებელ დავალებას**, რომელიც აიძულებს მათ „იაზროვნონ ისტორიკოსივით“, ძალაუვნებურად მოიგონ ისტორიკოსის/ინტერვიუერის როლი და წარმოჩნდნენ ჩვენ წინაშე როგორც ინტერვიუერები.

შემაჯამებელი დავალება

1. მისწერე წერილი ჰეროდოტეს (ან შენ თვითონ აირჩიე ადრესატი)

(ინსტრუქცია: წერილი უნდა შეეხებოდეს შენტვის საინტერესო ისტორიულ საკითხებს და მის მიხედვით უნდა დაწერო რომელიმე მოვლენის ისტორია; გაითვალისწინე, რომ ნაშრომში უნდა ჩანდეს ჰეროდოტესთვის დამახასიათებელი ყველა ნიშან-თვისება)

2. ინტერვიუ თუკიდიდესთან - როგორ დაწერდა თუკიდიდე თანამედროვე ისტორიას?

3. პლუტარქე როგორც ჩემი ბიოგრაფი

(ინსტრუქცია: გაითვალისწინე, რომ ნაშრომში უნდა ჩანდეს პლუტარქესთვის დამახასიათებელი ყველა მეთოდი)

როგორც ვხედავთ, შემაჯამებელი დავალების - ინტერვიუს - მოსამზადებელ ეტაპზე მოსწავლემ ტექსტის, ნარატივის შესწავლის საფუძველზე დააგროვა ფაქტობრივი ცოდნა, გაარკვია ანტიკური პერიოდის ისტორიკოსების წერის მეთოდები, შეიძინა იმ პერიოდის ისტორიული ნაშრომების სრულფასოვანი ანალიზისა და დასკვნებისთვის

საჭირო უნარ-ჩვევები, დაადგინა ცალკეული პერიოდის ისტორიკოსების დამოკიდებულება ისტორიული მოვლენებისადმი და საკუთარი პოზიციაც გამოხატა; ამავე დროს, ინფორმაციის გადამუშავებისას მოსწავლეს ახალი მიდგომების ჩამოყალიბება მოუხდა, რამაც საშუალება მისცა, გამოეკვლინა თავისი შემოქმედებითი თვისებები.

სახელდობრ, რა დასკვნების გამოტანა შეუძლია მასწავლებელს დავალება/ინტერვიუს შემდეგ?

. ინტერვიუ/საუბრისას წინ წამოიწევს ის საკითხები, რომლებიც მნიშვნელოვანია ინტერვიუერისთვის და, შესაბამისად, საშუალებას აძლევს მას, გაზომოს, შეაფასოს, გარედან შეხედოს თავის ცოდნას, გაარკვიოს აზროვნების მიმდინარეობის ხასიათი, მახსოვრობა, ცოდნის დონე, სუსტი ადგილები, პრობლემა და, საბოლოო ჯამში, მოახდინოს თვითშეფასება.

. თვითშეფასების მომენტში მოზარდი განიცდის კოგნიტური და ემოციური კომპონენტების ცვლილებას. კოგნიტური პროცესები აქ ასახავს ადამიანის ცოდნას საკუთარი თავის შესახებ, ემოციური კი - მის ურთიერთობას თავის თავთან როგორც საშუალებას საკუთარი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად. ეს ორი კომპონენტი ერთმანეთისგან განუყოფელია, რადგან ცოდნა თავის თავზე აუცილებლად გულისხმობს იმ ემოციებსა და ძალას, რომლებიც თან ახლავს შესაცნობი ობიექტის შინაარსის შეფასებას, რადგანაც თვითშეფასების საფუძველს ადამიანის პირადი აზრები და შეხედულებები წარმოადგენს, ინტერვიუს ტიპის დავალებების შესრულებისას კი ეს მომენტები მკაფიოდ გამოიხატებიან.

. თუ ინტერვიუს წარმართვის ტექნიკა სათანადოდ იქნება დაცული, აუცილებლად გამოიქვანდება მოსწავლის მისწრაფებები, შემეცნების დონე და თვითშეფასების უნარიც.

. ინტერვიუ როგორც საუბრის ტექნიკა, არის არა მარტო კვლევითი, არამედ პედაგოგიური ინსტრუმენტიც. იგი წარმატებით შეგვიძლია გამოვიყენოთ სწავლების პროცესში, განვიხილოთ როგორც ცოდნის შექმნის, ცოდნის გადაცემის სტადია და თვითშეფასების საშუალება;

. ინტერვიუ/საუბარი შეგვიძლია განვიხილოთ არა მხოლოდ როგორც კონკრეტული ემპირიული მეთოდი, არამედ როგორც ცოდნის კონსტანტაციის საშუალებაც.

. ამავე დროს, საუბრის წარმოებისას ობიექტური რეალობის დანახვაც შეგვიძლია, რადგან თავად დიალოგი უწყობს ხელს ობიექტურობის აღქმას.

ინტერვიუ, ეფუძნება რა დიალოგს, სწავლა/სწავლების პროცესის ჰუმანიზაციასაც ემსახურება და, საბოლოო ჯამში, ამ კუთხითაც წარმატებით ეხმიანება სასწავლო პროცესის სამივე ნაწილს. უმნიშვნელოვანესია, რომ ინტერვიუს ტექნოლოგიის გამოყენებისას სასწავლო პროცესში მოსწავლის ცოდნა ისე იგება, რომ თითქოს „ცოცხლდება“, იზრდება ინტერესი, სტიმული/რეაქცია უფრო აქტიური ხდება. ამდენად, ინტერვიუ/საუბარი, როგორც ცოდნის დაბადების საშუალება, შეგვიძლია განვიხილოთ როგორც შემეცნების ძირითადი ფორმა და წარმატებით გამოვიყენოთ სასწავლო პრაქტიკაში.